

اشاره:

خدمات بانکی سریع و به موقع می تواند بسیاری از مشکلات دست اندرکاران تجارت خارجی به ویژه صادرکنندگان کالاهای غیر نفتی را مرتفع سازد. این خدمات از دو جهت یکی از پایه تسهیلات اعتباری مورد نیاز صادرکنندگان برای خریداری کالاهای قابل صدور از بازار داخلی و دیگری از جهت بازگشت به موقع ارز، قابل اهمیت است. برای واردکنندگان نیز تأمین مالی بخشی از هزینه واردات از سوی بانک ها و گشایش اعتبارات اسنادی با کمترین زمان ممکن اهمیت زیادی دارد. بانک ها چنانچه بتوانند به این نیازمندی ها به موقع و به طور مناسب پاسخ دهند، قادر خواهند بود که توسعه صادرات غیر نفتی، تشویق بخش تولید و اشتغال در جامعه را میسر سازند.

در زمینه توانایی های نظام بانکی ایران و مشکلات صادرکنندگان و واردکنندگان با بانک ها و نیز مشکلات بانک ها در قبال این دو گروه، خبرنگار نشریه «بررسی های بازرگانی» با آقای تاج محمد قجاوند، کارشناس بین المللی بانکداری گفت و گویی انجام داده است.

وی اکثر سیستم های بانکداری جهان را مطالعه کرده و دوره های کوتاه و بلندمدت آنها را گذرانده است. همچنین در زمینه بانکداری هند، ژاپن و کشورهای اروپایی نیز تحقیقات عمیقی دارد که آنها را به رشته تحریر در آورده است.

تولید و تجارت در کنار یکدیگر



■ نقش نظام بانکداری در ارزیابی تسهیلات اعتباری به

متقاضیان چه بوده است؟

نقش نظام بانکی در این زمینه به سیاست های سالانه شورای پول و اعتبار بستگی دارد. عملکرد شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی در نظام بانکداری اسلامی در هفده سال گذشته نشان می دهد که سیاست ها بر اساس «توسعه تولید» شکل گرفته است.

○ نقش نظام بانکی در تأمین نیازمندی های مالی کارآفرینان اقتصادی به سیاست های سالانه شورای پول و اعتبار بستگی دارد که در هفده سال اخیر بر اساس «توسعه تولید» شکل گرفته است.

نظام بانکی به طور متوسط بیش از ۷۰ درصد تسهیلات اعطایی را در اختیار بخش تولید گذارده که این امر قابل تقدیر است. اما اگر دولت به کمک بانکهای تجاری نیاید، در مواقع خاص آنها با مشکلات مالی روبه رو می شوند. زیرا بانک ها در طرح هایی سرمایه گذاری کرده اند که بازده برخی از آنها حتی بیست سال به طول می انجامد. طرح های در دست اجرا مانند مترو، سدسازی، اتوبان سازی و... از این نوع می باشند و این امر مشکلاتی را برای



اعتبار اسنادی کم بود. در سال‌های ۷۲-۱۳۶۸ حداکثر پیش‌پرداخت مورد مطالبه از واردکنندگان در اکثر مواقع ۱۵ درصد میزان گشایش اعتبار بوده و در مواقعی نیز پیش‌پرداخت از واردکنندگان مطالبه نمی‌گردید.

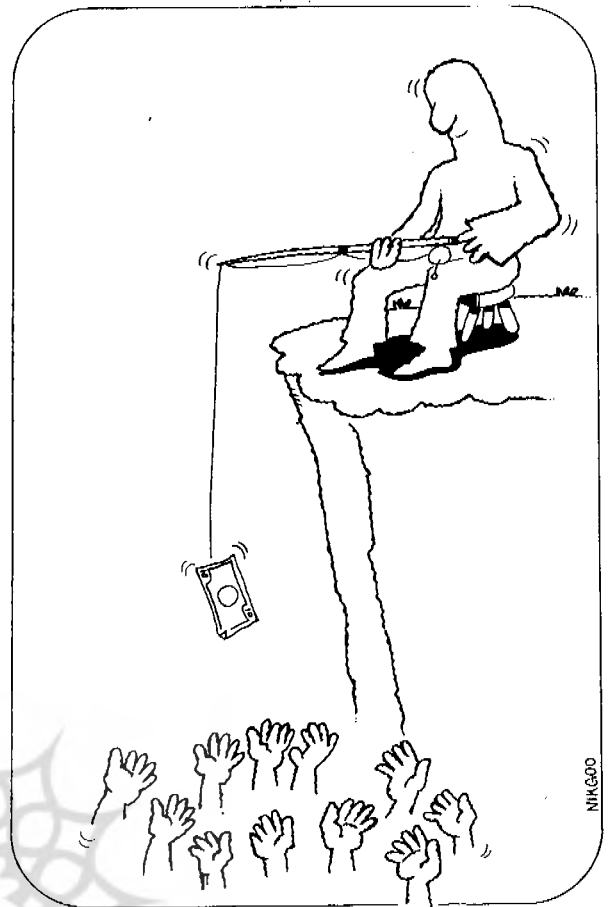
○ یکی از مهم‌ترین وظایف بانک‌ها تسهیل امر صادرات و واردات است، در حالی که در دو برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی بانک‌ها از طریق عقود اسلامی بیشتر در توسعه اقتصادی مشارکت کرده‌اند.

با بروز مشکلات ارزی در سال‌های اخیر و اتخاذ سیاست انقباضی، میزان پیش‌پرداخت گشایش اعتبارات اسنادی افزایش یافت و تا ۱۰۰ درصد نیز رسید. در این سال‌ها اعتبارات یوزانس یک ساله ۶۵ درصد و دوساله ۳۵ درصد تعیین شد. این سیاست بر روند واردات کالاهای غیرضروری اثر گذارد و میزان آن را کاهش داد. البته کاهش واردات مواد اولیه نیز بر تولید کالاهای ضروری تأثیر گذاشت و مشکلاتی را به وجود آورد. با این حال کاهش واردات و به‌ویژه محدود شدن ورود کالاهای غیرضروری باعث شد تا در دو سال اخیر مشکلات ارزی حل شود و تراز پرداخت‌های خارجی ایران مثبت گردد.

■ چه ایراداتی بر رابطه میان بانک‌ها و تجار (صادرکنندگان و واردکنندگان) مترتب می‌باشد؟

□ بانک‌ها امین مردم هستند و به وکالت از سوی آنها سپرده‌های جمع‌آوری شده را در طرح‌های سودده سرمایه‌گذاری می‌کنند. اما دخالت دولت در فعالیت بانک‌ها و به‌ویژه بانک مرکزی، استقلال نظام بانکی را از بین می‌برد و بانک‌ها را از امانت‌داری خارج می‌کند. تکلیف دولت به بانک‌ها در آرایه تسهیلات اعتباری سبب شده است تا منابع بانک‌ها در طرح‌های دیربازده به کار گرفته شود، در حالی که این اعتبارات باید در اختیار صادرکنندگان و واردکنندگان قرار گیرد. در این موقعیت نباید به بانک‌ها تکلیف شود که در طرح‌های خاص سرمایه‌گذاری کنند. از سوی دیگر مجلس مجوز داده است که بانک‌ها ۱۱ تا ۱۶ درصد تسهیلات اعتباری خود را به بخش بازرگانی اختصاص دهند و این موضوع بانک‌ها را محدود کرده و به اجبار آنها از این تکلیف منحرف شده‌اند، زیرا این میزان اعتبارات نمی‌تواند تقاضای واردکنندگان و صادرکنندگان را برآورده سازد.

لازم است سیاست‌گذاری‌های شورای پول و اعتبار با درک



بانک‌ها به وجود آورده است.

■ جایگاه بخش تجارت خارجی (صادرات و واردات) در بانکداری اسلامی چیست؟

□ پیش از اجرای قانون بانکداری اسلامی، هدف بانک‌ها سودآوری بود، اما با برقراری این قانون در سال ۱۳۶۳ و پس از پیروزی انقلاب اسلامی، یکی از اهداف مهم بانک‌ها مشارکت در توسعه اقتصادی کشور از طریق عقود اسلامی بوده است و این امر در دو برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به وضوح مشاهده می‌شود.

یکی از مهم‌ترین وظایف بانک‌ها تسهیل در امر صادرات و واردات بوده است. واردکنندگان از طریق گشایش اعتبار اسنادی به ورود کالا مبادرت می‌ورزند و در پاره‌ای موارد نیز از طریق بروات اسنادی کار می‌کنند. معمولاً هنگامی که فروشندگان خارجی به واردکنندگان ایرانی اعتماد دارند از بروات اسنادی استفاده می‌شود. با این وجود در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سیاست واردات همواره یکسان نبوده است. زمانی که بانک مرکزی درصد بود واردات افزایش یابد، میزان پیش‌پرداخت برای گشایش

■ مشکلات بانک‌های ایرانی در رابطه با بانکهای خارجی

در زمینه گشایش اعتبار چیست؟

□ تا دو سال قبل مشکلاتی وجود داشت ولی با نظارت‌های قوی و مثبت بانک مرکزی در دو سال اخیر، اعتماد بانکها و فروشندگان کالاهای خارجی به نظام بانکی کشور و تجار ایرانی جلب شده است. جمهوری اسلامی در دو سال اخیر توانست به موقع تعهدات خارجی خود را انجام دهد. با مثبت شدن تراز پرداخت‌ها، نرخ سود فاینانس (اعتبارات کوتاه‌مدت تأمین مالی) و یوزانس (اعتبارات کوتاه‌مدت تجاری) و ریسک (مخاطره) بین‌المللی برای اعتبارات ایران به میزان چشمگیری کاهش یافت. در حال حاضر هیچ مشکلی وجود ندارد و اعتبارات اسنادی به موقع گشایش می‌یابد.

○ سیاست‌گذاری شورای پول و اعتبار با درک واقعیت‌های جامعه باید صورت بگیرد تا بازرگانی و در پی آن تولید رشد عادی داشته باشد. سهم ۱۶ درصدی بخش بازرگانی در تسهیلات اعطایی بانک‌ها دست‌کم باید به ۳۰ درصد افزایش یابد.

■ با تحقیقات و مطالعاتی که جنابعالی در زمینه بانکداری

بین‌المللی دارید، لطفاً بفرمایید بانکهای خارجی با تجار خود چگونه رفتار می‌کنند؟

□ بانک‌های ژاپن، هند، کره جنوبی و کشورهای اروپایی به طور کامل استقلال دارند و مسأله اقتصادی بودن فعالیت‌ها برایشان اهمیت دارد. نیاز بازرگانان این کشورها به وجوه مالی به سرعت از سوی بانکهایشان بررسی و در اسرع وقت، اعتبار لازم به آنها پرداخت می‌شود. این بانک‌ها در هر محلی که تحقیقات کارشناسی تأیید کند، سرمایه‌گذاری می‌کنند.

■ از مراجعه صادرکنندگان و واردکنندگان به بازار آزاد

پول انتقاد کردید. لطفاً بفرمایید مراجعه آنها به این بازارها چه اشکالی دارد؟

□ بالا بودن نرخ سود در بازار آزاد پول، روی قیمت تمام‌شده کالاها اثر می‌گذارد و میزان تورم را افزایش می‌دهد. مراجعه آنها به بازار غیرمجاز برای خرید ارز نیز ارزش ارزهای معتبر در برابر ریال را افزایش می‌دهد و نظام چندنرخ ارز را تداوم و استحکام می‌بخشد.

■ چرا بخش قابل‌توجهی از اعتبارات اسنادی معمولاً در

اواخر سال گشایش می‌یابد؟ آیا این امر پیامدهای منفی نیز

واقعیات جامعه انجام شود تا بازرگانی و در پی آن بخش تولید رشد عادی داشته باشند. سهم ۱۶ درصدی بخش بازرگانی از تسهیلات اعطایی بانک‌ها باید افزایش یابد.

○ بانک‌ها امین مردم هستند و به وکالت از سوی آنها موظف هستند که سپرده‌های جمع‌آوری شده را در طرح‌های سودده سرمایه‌گذاری کنند، اما دخالت دولت در مکلف ساختن بانک‌ها به ارایه تسهیلات اعتباری برای طرح‌های دیربازده سبب شده که اعتبارات کمتری در اختیار صادرکنندگان و واردکنندگان قرار گیرد.

■ سهم کدامیک از بخش‌های اقتصادی در مجموعه

تسهیلات اعطایی بانک‌ها بیشتر است؟

□ اکنون بخش‌های مسکن و صنعت بیشترین سهم را در تسهیلات اعطایی بانک‌ها دارند، در صورتی که کسب لازم را ندارند. در بخش صنعت در کوتاه‌مدت کسب لازم وجود دارد اما بانک‌ها با سرمایه‌گذاری‌های کلانی که در بخش صنعت کرده‌اند، نباید در طرح‌های جدید وارد شوند و لازم است طرح‌های نیمه‌تمام را تکمیل کنند.

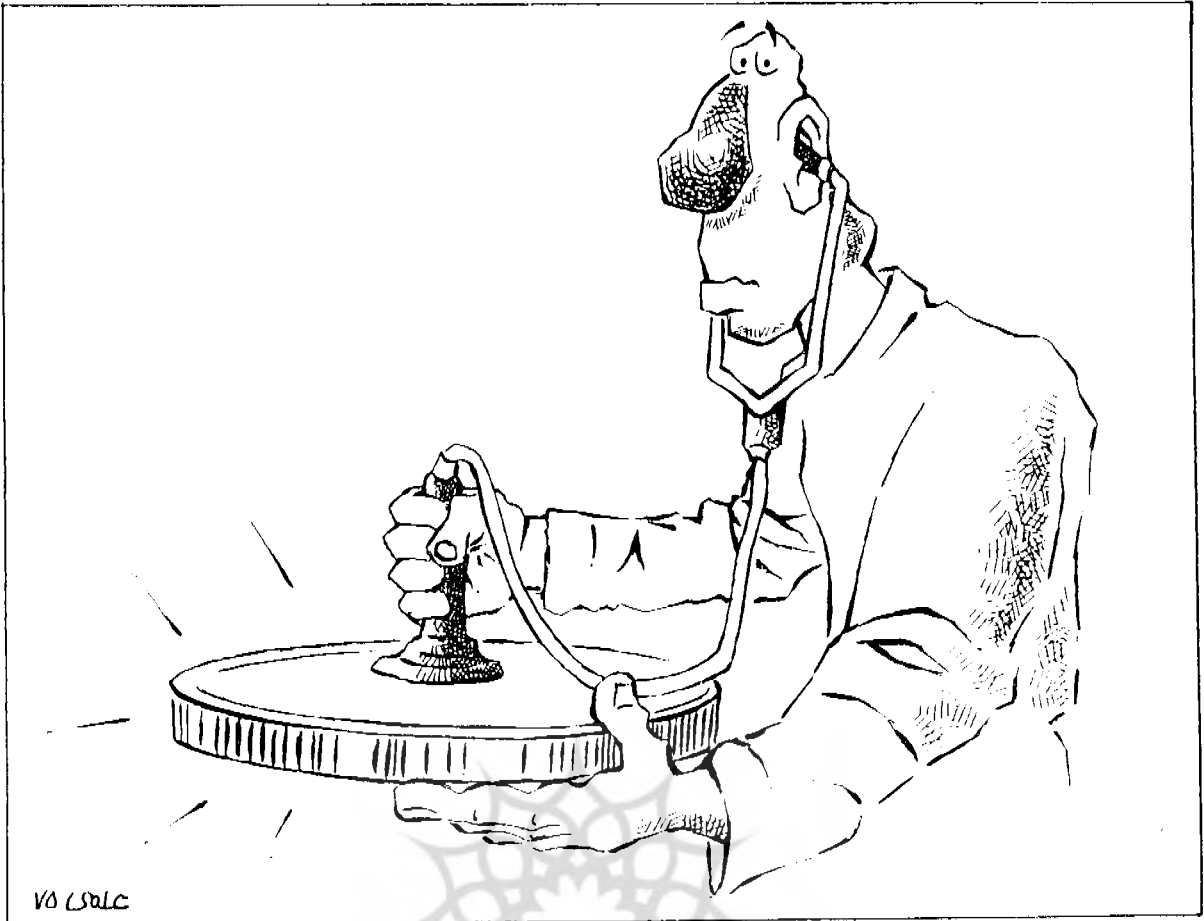
در بخش مسکن تسهیلات در بساز و بفروش جمع شده و قیمت مسکن را بالا برده است. پیشنهاد می‌کنم که سهم بخش‌های مختلف اقتصادی در مجموعه تسهیلات اعتباری بانک‌ها متناسب و سهم بخش بازرگانی تقویت شود.

حد اکثر سهم ۱۶ درصدی برای بخش خدمات بازرگانی و صادرات بسیار کم است و با اهداف بانک‌های تجاری نیز همخوان نیست و این سهم دست‌کم باید به ۳۰ درصد برسد.

■ رابطه و تناسب میان بازرگانی (صادرات و واردات) و

تولید در اقتصاد ایران چگونه است؟

□ بازرگانی در تمام دنیا و به‌ویژه در ایران در کنار تولید است. از آنجا که تولیدکنندگان تجربه کافی برای تأمین نیازهایشان ندارند، بخش بزرگی از این نیازمندی‌ها را واردکنندگان تأمین می‌کنند. در سال‌های گذشته که مشکلات ارزی وجود داشت، بخش اعظم مشکلات تولیدکنندگان را واردکنندگان از طریق اجرای سیاست واردات در مقابل صادرات حل می‌کردند. بنابراین توسعه تولید و افزایش تجارت در کنار هم می‌باشد و نباید در یک بخش آنقدر محدودیت اعتباری ایجاد شود که صادرکننده و واردکننده به بازار آزاد پول رجوع کنند.



۷۵ (۱۳۸۶)

دارد؟

■ توصیه شما به دولت برای گسترش تجارت خارجی

چيست؟

□ دولت و ارگان‌های مختلف باید مقررات خاصی را برای واردات و صادرات تدوین نمایند به گونه‌ای که دست‌اندرکاران تجارت خارجی از پیچ‌وخم‌های اداری (بوروکراسی) رهایی یابند. در این مقررات باید اختیارات و مسؤولیت‌های بانک‌ها گسترش یابد تا صادرکنندگان و واردکنندگان به راحتی به فعالیت تجاری بپردازند. لازم است ایستگاه‌های واردات و صادرات کاهش یابد. از سوی دیگر شرکت‌های بیمه نیز نباید فقط به دنبال سود باشند، بلکه باید صادرات را حمایت کنند و در صورت بروز خسارت به صادرکنندگان، تمام زیان وارده به آنها را جبران کنند. بیمه‌ها باید اصل سرمایه صادرکنندگان را با یک سود معقول تضمین نمایند.

همچنین لازم است دولت با تشکیل مؤسسات بازاریابی بین‌المللی، نقش بیشتری ایفا کند و شبکه بازاریابی از سوی وزارت بازرگانی یا مرکز توسعه صادرات پایه‌ریزی شود. مراکز فروش کالاهای ایرانی در سراسر جهان باید شناسایی شود و در این مراکز، مؤسسات بازاریابی بین‌المللی تشکیل شود. اگر شبکه بازاریابی مطلوب به وجود آید، به راحتی ارزش صادرات غیرنفتی کشور در پایان برنامه دوم به ۱۰ میلیارد دلار در سال خواهد رسید.

□ تجربه نشان می‌دهد که ۶۰ تا ۸۰ درصد گشایش اعتبار اسنادی برای واردات در فصل زمستان صورت می‌گیرد. اما لازم است که وزارتخانه‌های مسؤول تخصیص ارز با یک برنامه زمان‌بندی شده، در دوره سال مجوز واردات و تخصیص ارز آن را بدهند. این برنامه محسناتی دارد. از جمله آن که واردکننده و یا وزارتخانه مربوطه می‌تواند به قیمت و کیفیت کالاهای وارداتی نظارت بیشتری کند و از سوءاستفاده‌های احتمالی (بالا بودن قیمت) جلوگیری نماید. انباشت گشایش اعتبارات اسنادی در یک دوره زمانی محدود، متأسفانه سوءاستفاده‌های بین‌المللی ایجاد می‌کند و فروشندگان خارجی به دلیل انبوه تقاضای خرید از سوی ایران، حاضر نمی‌شوند که در قیمت‌ها تخفیف بدهند.

○ با نظارت قوی و مثبت بانک مرکزی در دو سال گذشته، مشکلات بانک‌های ایرانی در رابطه با بانک‌های خارجی حل شد و اعتماد بانک‌ها و فروشندگان کالاهای خارجی به نظام بانکی و تجار ایرانی جلب شد.

دارند و بانکها خلاف میل خود و به دلیل محدودیت تسهیلات نمی‌توانند آنها را یاری دهند. بخش اعظم تسهیلات بانک‌ها به تسهیلات تکلیفی اختصاص دارد و این‌گونه اعتبارات نیز در طرح‌های دیربازده و یا در بخش تولید جذب می‌شوند.

■ ابداعات و ابتکارات خلاقان ایرانی به تولید و صادرات کمک می‌کند. آیا بانکها منابعی را در اختیار مبتکران و مخترعان قرار می‌دهند که آنها فعالیت خود را توسعه دهند؟

□ نظام بانکی در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی سرمایه‌گذاری مطلوبی در طرح‌های تولیدی داشته و البته ثمراتی نیز به بار آورده است. یکی از فعالیت‌های مثبت نظام بانکی تشکیل همایش بررسی مشکلات مالی مخترعین و مبتکرین از سوی بانک مرکزی بود. به دنبال آن صندوقی به نام «صندوق توسعه تکنولوژی (فن‌آوری)» تأسیس شد. سرمایه آن بیش از ۳ میلیارد ریال بود که با مشارکت تمام بانکها تأمین گردید و مورد حمایت بانک مرکزی نیز بود. این صندوق تاکنون بیش از یکصد طرح که ارزش اقتصادی زیادی دارد را تصویب کرده است. پیشنهاد می‌شود که «بانک توسعه تکنولوژی (فن‌آوری)» با سرمایه کلان و حمایت دولت تأسیس شود تا تولیدکنندگان را تقویت کند و سرمایه لازم را در دسترسشان قرار دهد. این بانک می‌تواند تولیدکننده را در جهت تولید کالاهای با کیفیت مطلوب و ویژه صادرات همراهی کند تا به این ترتیب توسعه فن‌آوری در خدمت رشد تجارت قرار گیرد. این بانک می‌تواند با وارد کردن یک دانش فنی روز، تولید کالایی را در کشور راه‌اندازی کند که صدور آن صدها میلیون دلار ارزش داشته باشد.

لازم به ذکر است که حمایت از صادرات در ایران کم است و مشکلات اعتباری و تسهیلاتی گریبان صادرکنندگان را گرفته، حتی امنیت بازگشت سرمایه برای صادرکننده وجود ندارد. عموم صادرکنندگان، بازار فروش کالای خود را نمی‌شناسند و در زمینه حمل و نقل و بسته‌بندی کالا نیز مشکل دارند. مؤسسات بازاریابی بین‌المللی در این زمینه‌ها می‌توانند صادرکنندگان را یاری دهند. گفتنی است که پیمان‌های منطقه‌ای، اقتصادی و بازرگانی نیز برای توسعه صادرات مؤثر است.

○ بالا بودن نرخ سود در بازار آزاد پول بر قیمت تمام‌شده کالاها اثر می‌گذارد. از سوی دیگر مراجعه تولیدکنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان به بازار غیرمجاز ارز سبب می‌شود که ارزش ارزهای معتبر در برابر ریال افزایش یابد و نظام چندنرخ ارز رواج و استحکام یابد.

■ به نظر جنابعالی برای توسعه صادرات چه اقدامات

دیگری لازم است؟

□ دولت توسعه صادرات غیرنفتی را در سال‌های اخیر تشویق کرده است، ولی باید قوانین و مقررات به گونه‌ای تدوین شود که راه صادرات را سهل نماید و ضوابط دست‌وپاگیر حذف شود. برای آن که صادرات افزایش یابد، باید صادرکننده، مالک ارز حاصل از صادراتش باشد. وجود پیمان ارزی به رواج قاچاق کمک می‌کند و این امر در فرش مشاهده شده است.

سیاست‌گذاران باید واقعیت‌ها را در نظر بگیرند و بازیافت سرمایه صادرکنندگان را تضمین کنند. جمع‌بندی مشکلات صادرکنندگان نشان می‌دهد که آنها مشکلات اعتباری و تسهیلاتی

